

Σταθεροποίηση της οικονομίας και της κατανάλωσης με χαμηλές προσδοκίες για το μέλλον

Η έρευνα εισοδήματος και δαπανών νοικοκυριών 2017 του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ αναδεικνύει τους σημαντικούς περιορισμούς που διέπουν την εγχώρια ζήτηση ως μηχανισμού τροφοδότησης του ΑΕΠ και επικυρώνει τις διεθνείς τάσεις που εντοπίζονται σχετικά με την ασθενική εισοδηματική κινητικότητα και την καθήλωση των μεσαίων και χαμηλών εισοδημάτων η οποία ενώ εκδηλώθηκε γενικευμένα τη δεκαετία του 2000, εμπεδώθηκε μετά το ξέσπασμα της χρηματοπιστωτικής κρίσης το 2008.

Στην ελληνική περίπτωση, κρίσιμη παράμετρος αποτέλεσε σαφέστατα η εφαρμογή των προγραμμάτων δημοσιονομικής προσαρμογής και εσωτερικής υποτίμησης, που εκκίνησε με σημαντική υστέρηση έναντι της παγκόσμιας κρίσης και σε κάποιο βαθμό ενσωμάτωσε μέρος της επίδρασης της συστατικής οικονομικής πολιτικής και της υποχώρησης των πολιτικών και θεσμών κοινωνικής προστασίας. Τα ευρήματα της έρευνας του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ ενισχύουν την υπόθεση της σχετικής σταθεροποίησης της οικονομίας, της ενίσχυσης της απασχόλησης και συνακόλουθα της εγχώριας κατανάλωσης, χωρίς όμως

αυτό να συνδέεται με βελτίωση του επιπέδου ευημερίας για την πλειονότητα των νοικοκυριών, ούτε με δομικές αλλαγές στο μοντέλο ζήτησης. Από τα επίσημα στοιχεία γίνεται σαφές ότι η σύνθεση του εθνικού εισοδήματος παραμένει αναλλοίωτη, καθώς η σχέση κατανάλωσης- επένδυσης δε μεταβλήθηκε σημαντικά μέσα στην κρίση (90% ιδιωτική και δημόσια κατανάλωση-10% ακαθάριστος σχηματισμός παγίου, προβλέψεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής, φθινόπωρο 2017). Ενώ οι επί μέρους όροι του ΑΕΠ δείχνουν ότι το διαθέσιμο εισόδημα περιορίστηκε και το 2017, η ιδιωτική κατανάλωση σημείωσε μια οριακή

αύξηση, που ωστόσο αδυνατεί να ενισχύσει τις προοπτικές μεγέθυνσης. Η συγκεκριμένη παραδοχή ενισχύεται από το γεγονός ότι η αποκλιμάκωση της ανεργίας συνδέεται με περισσότερες επισφαλείς και μερικής απασχόλησης θέσεις εργασίας, με χαμηλότερες απολαβές και έκθεση σε συνθήκες φτώχειας και κοινωνικής αποστέρησης. Το παράδοξο της αύξησης της κατανάλωσης, εν μέσω περιοριστικής οικονομικής πολιτικής προέρχεται κατά κύριο λόγο από την αυξημένη ροπή για κατανάλωση, η οποία διακρίνει τα χαμηλότερα εισοδηματικά κλιμάκια και ειδικά τις ομάδες πληθυσμού που εισέρχονται στην αγορά έναντι χαμηλών απολαβών.

Οι παραπάνω τάσεις σταθεροποίησης της οικονομίας που εμφανίζονται σε διαφορετικές έρευνες δεν αναιρούν την παγίωση του φαινομένου διεύρυνσης της ανισότητας μεταξύ χαμηλών, μεσαίων και υψηλότερων εισοδηματικών κατηγοριών. Άλλωστε, θα ήταν δομικό σφάλμα να αξιολογηθεί η ελληνική περίπτωση σε ένα πλαίσιο διαφορετικό από αυτό που διαμορφώθηκε σε διεθνές επίπεδο την τελευταία δεκαετία. Ανεξάρτητα ινστιτούτα και επιστημονικοί φορείς διατυπώνουν πλέον ευθέως την άποψη ότι υπάρχει σοβαρός κίνδυνος βιωσιμότητας του υφιστάμενου κοινωνικού μοντέλου ανάπτυξης. Σύμφωνα με το World Inequality Report, το 2050, - ξεκινώντας από την υπόθεση πως οι χώρες θα συνεχίσουν να ακολουθούν το ίδιο μοντέλο συσσώρευσης πλούτου- , η παγκόσμια ανισότητα θα αυξηθεί, με το 50% των φτωχότερων νοικοκυριών να κατέχει λιγότερο από 10% του παγκόσμιου πλούτου, ενώ το 1% των πλουσιότερων περί του 25% του παγκόσμιου πλούτου. Δεδομένου ότι οι κυβερνήσεις καθίστανται ολοένα πιο αποδυναμωμένες και φτωχότερες, θα αδυνατούν να καλύψουν τις ανάγκες των δημοσίων δαπανών, τόσο σε επίπεδο επενδύσεων όσο και σε παροχές κοινωνικής πολιτικής (πχ ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης).

Είναι προφανές ότι το ζήτημα της ανισότητας και της πρόσβασης σε βασικούς μηχανισμούς κοινωνικής αναπαραγωγής τίθεται πλέον διεθνώς ως ένα παγκόσμιο πρόβλημα που απειλεί την κοινωνική συνοχή και την οικονομική δημοκρατία. Άλλωστε, ο σέναςος στόχος των λεόντειων πρωτογενών πλεονασμάτων 3,5% που προβλέπει το Μεσοπρόθεσμο Πρόγραμμα Δημοσιονομικής Στρατηγικής και τα οποία υπερβαίνουν την πρόβλεψη για την οικονομική μεγέθυνση οδηγεί σε απόσπαση πόρων από την πραγματική οικονομία λειτουργώντας ως τροχοπέδη στην προώθηση ενός βιώσιμου αναπτυξιακού προγράμματος, με έμφαση την κοινωνική ευημερία και τη μείωση των ανισοτήτων.

Παράλληλα με τις εξελίξεις στην εισοδηματική κατανομή, παρατηρείται μια παγίωση των συνθηκών της υπερχρέωσης και αδυναμίας πληρωμών, κυρίως ως προς το σκέλος της δυνατότητας εξυπηρέτησης του τραπεζικού δανεισμού. Έτσι, στην έρευνα παρατηρούνται δυο φαινομενικά αντιφατικά αποτελέσματα: από τη μια αυξάνεται το ποσοστό των νοικοκυριών που δηλώνει ότι έχει ληξιπρόθεσμες οφειλές, και από την άλλη μειώνεται το ποσοστό εκείνων που δηλώνουν ότι δε θα πληρώσουν στο μέλλον. Άλλωστε, στην ισχύουσα κατάσταση παρουσιάζεται το παράδοξο να επιτυγχάνονται οι δημοσιονομικοί στόχοι ως προς το πρωτογενές πλεόνασμα, αλλά να εκτοξεύεται το ύψος των μη ληξιπρόθεσμων οφειλών, γεγονός που εν μέρει οφείλεται στην αδυναμία ικανοποιητικής διεύρυνσης της φορολογικής βάσης και αποτελεσματικής ρύθμισης των κόκκινων δανείων. Σε δεύτερο επίπεδο, οφείλουμε να παραδεχτούμε ότι το πρόβλημα του φορολογικού ανταγωνισμού και της φοροαποφυγής αποτελεί ένα διεθνές πρόβλημα, όμως στην ελληνική περίπτωση αποκτά δομικά χαρακτηριστικά εξ αιτίας της εμβάθυνσης της οικονομικής κρίσης και του αδιεξόδου που συναρτάται με

τους αμφιλεγόμενους στόχους των προγραμμάτων οικονομικής προσαρμογής και εσωτερικής υποτίμησης.

Σχετικά με τις πρόσφατες παρεμβάσεις που έλαβαν τη μορφή στοχευμένων εισοδηματικών ενισχύσεων σε ευπαθείς κοινωνικές ομάδες, εκτιμάται ότι διαμορφώνουν ένα ελάχιστο, έστω παροδικό πλαίσιο κοινωνικής προστασίας και οικονομικής επανένταξης ευάλωτων κοινωνικών ομάδων που ήταν αναγκαία, αλλά δεν είναι ικανή συνθήκη περιορισμού των τάσεων ανισότητας. Σήμερα απαιτούνται διευρυμένες και διαρκείς θεσμικές παρεμβάσεις που θα αφορούν στο σύνολο των νοικοκυριών και θα εμποδίζουν αίσθημα κοινωνικής ασφάλειας και προοπτικής.

Η αναμενόμενη ολοκλήρωση της τρίτης αξιολόγησης, αλλά και του τρίτου προγράμματος οικονομικής προσαρμογής, παρά τις πολυετείς δεσμεύσεις που ανέλαβε η χώρα, θεωρητικά δίνει το περιθώριο προώθησης μιας περισσότερο ευέλικτης και προσαρμοσμένης πολιτικής στις ανάγκες των ελληνικών νοικοκυριών, ασφαλώς σύμφωνα με τις δημοσιονομικές δυνατότητες. Αυτή η εκδοχή απαιτεί ένα πλαίσιο ευρύτερης κοινωνικής συμμαχίας που θα αφορά την ανάγκη ενίσχυσης της εγχώριας κατανάλωσης, της βελτίωσης της ποιότητας ζωής, και τον υγιή και δίκαιο επιχειρηματικό ανταγωνισμό στη βάση μιας αποτελεσματικής αναδιανεμητικής πολιτικής και ισότιμης συμμετοχής των οικονομικών δρώντων στην οικονομική ευημερία.

Η ΓΣΕΒΕΕ υπογραμμίζει ότι ένα σύγχρονο πλαίσιο ενίσχυσης του κοινωνικού ιστού και άμβλυνσης της οικονομικής ανισότητας θα πρέπει να περιλαμβάνει επίσης:

- Άρση των αυστηρών προϋποθέσεων καταβολής του επιδόματος ανεργίας για επαγγελματίες που βρίσκονται εκτός αγοράς/ και συνδυαστικά αναδιάρθρωση των επιδοματικών πολιτικών σε αυτήν την ευάλωτη εισοδηματικά κατηγορία. Διαμόρφωση πλαισίου πρόνοιας και επανένταξης για τους μακροχρόνια άνεργους.
- Προγράμματα επανεκκίνησης για όσους απέτυχαν επιχειρηματικά.
- Προστασία της πρώτης κατοικίας και της επαγγελματικής στέγης από τους πλειστηριασμούς και τις νέες διαδικασίες κατασχέσεων.
- Οριστική διευθέτηση του ζητήματος των υψηλών σωρευμένων οφειλών, ιδιαίτερα εκείνων που έχουν διαμορφωθεί κατ' εφαρμογή προηγούμενων στρεβλών συστημάτων απόδοσης (πχ ασφαλιστικό επαγγελματιών με ασφαλιστικές κλάσεις ανά ηλικία επιχείρησης).
- Άμεση ενεργοποίηση και ολοκλήρωση του πλαισίου για την πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας, συνοδευόμενη από εξοικειωμένες ιατρικές υπηρεσίες και δωρεάν εξειδικευμένες εξετάσεις σε ομάδες υψηλού κινδύνου.
- Πρόσβαση των πολιτών σε φθηνότερο κόστος ενέργειας, αλλά και οικονομική διευκόλυνση των νοικοκυριών για μετάβαση σε φιλικότερες μορφές ενέργειας (δημόσιες επενδύσεις σε δίκτυα ενέργειας).
- Ίσες ευκαιρίες για τους νέους εργαζόμενους και τους νέους επιχειρηματίες, που εκκινούν σε ένα δυσμενές οικονομικά περιβάλλον, με έμφαση στην καθολική εκπαίδευση και την ανάπτυξη ουσιαστικών περιγραμμάτων σπουδών και κατάρτισης.

- Ανάδειξη τοπικών περιφερειακών συγκριτικών πλεονεκτημάτων της χώρας για τη συγκράτηση της οικονομικής μετανάστευσης των νέων στο εξωτερικό.
- Οριστική απαλοιφή των στρεβλώσεων που υφίστανται στο τραπεζικό σύστημα σχετικά με τις καταχρηστικές χρεώσεις και υπέρογκες συνδρομές, καθώς και την ανισότητα που υφίσταται στο πεδίο της χρηματοπιστωτικής εκπαίδευσης καταναλωτών, επιχειρηματιών, νοικοκυριών (βλέπετε πρόσφατη έρευνα της EBRD σχετικά με την ανισότητα στους όρους πρόσβασης των τραπεζικών υπηρεσιών).

Τα κυριότερα συμπεράσματα της έρευνας του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ που έγινε σε συνεργασία με την εταιρεία MARC ΑΕ σε πανελλαδικό δείγμα 1006 νοικοκυριών, στο διάστημα 15 έως 21 Νοεμβρίου 2017 έχουν ως εξής:

ΕΙΣΟΔΗΜΑ -

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ

1. Οριακή βελτίωση παρατηρείται αναφορικά με την εισοδηματική κινητικότητα. Πάνω από 1 στα 3 νοικοκυριά (34,2%) δηλώνει ότι διαβιώνει με ετήσιο οικογενειακό εισόδημα που βρίσκεται στην κατώτερη εισοδηματική κλίμακα (έως 10,000€).
2. Το 62,4% των νοικοκυριών παρουσίασε μείωση των εισοδημάτων το 2017 σε σχέση με το 2016, αλλά και ένα αυξανόμενο ποσοστό (35,6% έναντι 22,2% στην έρευνα 2016) δηλώνει σταθεροποίηση της εισοδηματικής του κατάστασης. Η γενικότερη κάμψη που παρατηρείται στα εισοδήματα αντανακλάται και από τα ετήσια στοιχεία που δημοσιεύει το ΠΣ ΕΡΓΑΝΗ όπου για το 2017 ο μέσος ετήσιος μικτός μισθός ανήλθε στα 1021,13 € ελαφρώς χαμηλότερος σε σχέση με το 2016 όπου ήταν στα 1057,21€.
3. Σαφέστατη είναι η τάση διεύρυνσης της ανισότητας υπέρ των ανώτερων εισοδηματικών κλιμακίων (στην κατηγορία άνω των 30,000€ παρουσιάζεται αύξηση στο 14,1% του πληθυσμού). Ιδιαίτερα ευάλωτα είναι τα νοικοκυριά που έχουν ένα άνεργο στο νοικοκυριό. Επιπρόσθετα, είναι αξιοσημείωτο ότι μόνο το 3,1% του πληθυσμού καταφέρνει να αποταμιεύσει. Σε πρόσφατη μελέτη της Τράπεζας της Ελλάδος (Ιούλιος 2017), επισημαίνεται ότι τα ελληνικά νοικοκυριά έχουν απολέσει το 26% του εισοδήματος και το 37,5% της αξίας των περιουσιακών τους στοιχείων μετά την έναρξη της κρίσης.
4. Το 14,6% των νοικοκυριών δηλώνει ότι τα εισοδήματά του δεν επαρκούν για να καλύψουν ούτε τις βασικές τους ανάγκες, εύρημα που σχετίζεται με το ποσοστό ακραίας φτώχειας που σημειώνεται στη χώρα (το οποίο υπολογίζεται στο 40% του ενδιάμεσου εισοδήματος, ΕΛΣΤΑΤ). Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της Eurostat Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών), το κατώφλι σχετικής φτώχειας μειώθηκε από τις 7,178 στο 2010 στις 4,500€ το 2016, ένδειξη σημαντικής μείωσης των μεσαίων εισοδημάτων. Αν λαμβάναμε ως μέτρο σύγκρισης το κατώφλι φτώχειας του 2010, τότε περίπου τα μισά νοικοκυριά θα θεωρούνταν σήμερα φτωχά (48%).
5. Το φαινόμενο της εισοδηματικής επισφάλειας εμφανίζεται σταθερά υψηλό, καθώς στο ενδεχόμενο μιας έκτακτης ανάγκης πληρωμής 500€, το 16,3% δηλώνει ότι δεν θα μπορούσε να την πραγματοποιήσει, ενώ το 52,2% θα κάλυπτε αυτή τη δαπάνη με μεγάλη δυσκολία. Πάνω από 6 στα 10 νοικοκυριά (61,1%) αναγκάζονται να κάνουν περικοπές για να εξασφαλίσουν τα αναγκαία για την

επιβίωση τους. Σημειώνεται ότι τα πολυμελή (άνω 5 ατόμων) νοικοκυριά και τα νοικοκυριά με ανέργους αντιμετωπίζουν σοβαρότερο πρόβλημα κάλυψης των βασικών αναγκών.

6. Οι προσδοκίες των νοικοκυριών για το νέο έτος παραμένουν αρνητικές, καθώς το 63,6% για το 2017- 73,5% για το 2016- αναμένει επιδείνωση της οικονομικής του κατάστασης (το 27,9% εκτιμά ότι θα παραμείνει σταθερή, ενώ μόνο το 5,1% αναμένει βελτίωση των οικονομικών του δυνατοτήτων). Τούτο συναρτάται με τις προβολές των νοικοκυριών σχετικά με την ικανότητα τους να ανταποκριθούν στις τρέχουσες και μελλοντικές υποχρεώσεις, αλλά και τις χαμηλές προσδοκίες που σχετίζονται με τις προοπτικές βελτίωσης των οικονομικών του νοικοκυριού. Ενδεικτικό είναι το γεγονός ότι ολοένα και μεγαλύτερο τμήμα του πληθυσμού δηλώνει ότι θα μπορούσε να καλύψει τις βασικές ανάγκες του μήνα με λιγότερα από 1,000€ (34,3% το 2017 έναντι 26,9% το 2014).
7. Η σύνταξη παραμένει η κυριότερη πηγή εισοδήματος για περισσότερα από τα μισά νοικοκυριά, παρά τις επί μέρους περικοπές. Η σύνταξη συνεχίζει να λαμβάνει χαρακτηριστικά στοιχεία υποκατάστατου κοινωνικής προστασίας, Είναι χαρακτηριστικό ότι χωρίς τις κοινωνικές μεταβιβάσεις, ο δείκτης φτώχειας θα ανερχόταν στο 52,9% του πληθυσμού.

ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ-ΑΝΕΡΓΙΑ

8. Τα νοικοκυριά που δηλώνουν εισοδήματα από επιχειρηματική δραστηριότητα ως κύρια πηγή εισοδήματος παραμένουν σε πολύ χαμηλά ποσοστά 5,9%, που υποδηλώνει αδυναμία των ελληνικών εγχώριων νοικοκυριών να αναπτύσσουν

βιώσιμες και κερδοφόρες επιχειρηματικές δραστηριότητες στο συγκεκριμένο οικονομικό περιβάλλον. Είναι προφανές ότι για μια μεγάλη μερίδα νοικοκυριών, η έναρξη επιχειρηματικής δραστηριότητας λειτουργεί ως συμπληρωματικό εργαλείο εισοδηματικής ενίσχυσης (με τη μορφή επιδόματος).

9. Το 29,9% των νοικοκυριών, δηλαδή περίπου 1 εκ. νοικοκυριά έχουν στην οικογένεια ένα τουλάχιστο άτομο σε ανεργία. Το ποσοστό της μακροχρόνιας ανεργίας ανέρχεται στο 83,5% του συνολικού αριθμού των ανέργων. Στο σύνολο των ανέργων μελών των νοικοκυριών, το ποσοστό που λαμβάνει επίδομα ανεργίας περιορίζεται στο 7,3% (το χαμηλότερο από την πρώτη μέτρηση).
10. Περισσότεροι από 1 εκ. πολίτες βρίσκονται ακάλυπτοι για τον κίνδυνο της ανεργίας, γεγονός που επιβεβαιώνει την ανάγκη διαμόρφωσης ενός ελάχιστου πλαισίου κοινωνικής προστασίας που θα συνδυάζει οικονομική- κοινωνική στήριξη και παροχές σε είδος, με σκοπό την επανένταξη στην αγορά εργασίας και όχι την περιθωριοποίηση. Είναι χαρακτηριστικό ότι σύμφωνα με τα στοιχεία της έρευνας σχεδόν 3 στους 4 ανέργους βρίσκονται σε κατάσταση μακροχρόνιας ανεργίας, γεγονός που απειλεί με απαξίωση τον παραγωγικό ιστό και το ανθρώπινο κεφάλαιο της χώρας.
11. Η οικονομική περιθωριοποίηση δεν αφορά μόνο τον άνεργο πληθυσμό αλλά και ομάδες εργαζόμενων. Περισσότερα από 1 στα 5 νοικοκυριά (21,5%) έχουν ένα μέλος στην οικογένεια που εργάζεται για λιγότερα χρήματα από τον επίσημα καθορισμένο κατώτατο μισθό των 586€ (490,00€ καθαρή αμοιβή).

Οικονομική μετανάστευση

12. Το φαινόμενο της οικονομικής μετανάστευσης λαμβάνει χαρακτηριστικά παγίωσης, καθώς το 9,0% των νοικοκυριών δηλώνει ότι είχε ένα τουλάχιστο μέλος που μετανάστευσε στο εξωτερικό για να βρει εργασία (τούτο συνδέεται με μεταβολή των όρων διαβίωσης για πάνω από 400,000 οικογένειες). Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία των στατιστικών αρχών, υπάρχει η εκτίμηση της μετανάστευσης περισσότερων από 710,000 Ελλήνων πολιτών από την απαρχή της κρίσης (2010-2016).
13. Ανησυχητική θεωρείται η τάση συνέχισης του φαινομένου, καθώς το μεταναστευτικό ρεύμα δε φαίνεται να υποχωρεί. Το 40,1% των νοικοκυριών θα εξέταζε σοβαρά το ενδεχόμενο να μεταναστεύσει στο εξωτερικό, αν υπήρχαν οι προϋποθέσεις για εύρεση εργασίας. Στις νεότερες ηλικίες 18-34 ετών, το ποσοστό αυτό ανέρχεται στο 72,3%. Είναι χαρακτηριστικό ότι τα ευπορότερα και πιο μορφωμένα στρώματα της κοινωνίας, δηλαδή όσοι έχουν σωρεύσει υλικό και ανθρωπινό κεφάλαιο στη χώρα μας θεωρούν πιο πιθανό το ενδεχόμενο να μεταναστεύσουν.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ

14. Το 19,6% των νοικοκυριών έχει ληξιπρόθεσμες οφειλές προς την εφορία, ενώ το 55,6% αυτών των οφειλετών έχει υπαχθεί σε κάποιου είδους ρύθμιση, ένδειξη ότι το μεγαλύτερο μέρος των οφειλετών βρίσκεται σε μια πάγια αδυναμία εξυπηρέτησης οφειλών και αναζήτά λύσεις παρατείνοντας τους χρόνους αποπληρωμής. Καθώς οι ρυθμίσεις που θεσπίστηκαν για τα νοικοκυριά το 2015 πλέον δεν είναι σε ισχύ, αναμένεται να

διευρυνθεί ο κύκλος των πολιτών που έχουν ληξιπρόθεσμες οφειλές. Ήδη στο τέλος του 2017, οι ληξιπρόθεσμες οφειλές νοικοκυριών προς το δημόσιο ξεπέρασαν τα 100 δις (από 89 δις το 2016, στοιχεία ΑΑΔΕ). Τα τελευταία χρόνια, πάνω από 185,000 νοικοκυριά έχουν υποστεί δέσμευση/ ή κατάσχεση περιουσιακών στοιχείων, ενώ σύμφωνα με την ΑΑΔΕ αναμένεται να ληφθούν μέτρα αναγκαστικής είσπραξης για πάνω από 1 εκ. οφειλέτες. Ο αριθμός αναμένεται να αυξηθεί, καθώς το επόμενο διάστημα θα αυστηροποιηθεί το πλαίσιο εφαρμογής των ηλεκτρονικών πλειστηριασμών.

15. Το 31,1% (από 27,3% το Δεκέμβριο 2016) των νοικοκυριών με δανειακές υποχρεώσεις έχει ληξιπρόθεσμες οφειλές προς τις τράπεζες (αφορά περίπου 450,000 νοικοκυριά). Πολύ εντονότερα εκδηλώνεται το πρόβλημα στα φτωχότερα και μονομελή νοικοκυριά (με ποσοστά άνω του 40%).
16. 1 στα 4 νοικοκυριά εκτιμά ότι δεν θα μπορέσει να ανταποκριθεί στις φορολογικές υποχρεώσεις το επόμενο έτος, και επιπρόσθετα το 14,8% των νοικοκυριών με ιδιόκτητο ακίνητο δηλώνει ότι αδυνατεί να πληρώσει τους φόρους για τα ακίνητα που διαθέτει (ΕΝΦΙΑ). Το 20,2% των ιδιοκτητών είναι διπλά υπόχρεοι για το ακίνητό τους: παράλληλα με την καταβολή ΕΝΦΙΑ πρέπει να καταβάλλουν και τις δόσεις του στεγαστικού δανείου.
17. Το 32,2 % εκτιμά ότι δεν θα μπορέσει να ανταποκριθεί στις δανειακές του υποχρεώσεις το επόμενο έτος. 1 στα 5 (21%) νοικοκυριά που διαμένουν σε ιδιόκτητο σπίτι έχουν στεγαστικό δάνειο, ενώ το 35,8% εξ αυτών των οφειλετών έχει καθυστερημένες οφειλές. Το συνολικό ύψος των δανείων των νοικοκυριών ανέρχεται, με βάση στοιχεία της ΤτΕ σε

89,7 δις. Τα 64,1 δις αφορούν στεγαστικά δάνεια και τα 25,6% καταναλωτικά δάνεια. Τα μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα των νοικοκυριών ανέρχονται στο 46,1%.

18. Από τα στοιχεία της έρευνας, προκύπτει ότι οι τράπεζες έχουν προχωρήσει σε ρυθμίσεις στο 48,3% των στεγαστικών δανείων (αυξημένο ποσοστό από το 40% το 2016). Ωστόσο, 1 στα 5 (18,6%) νοικοκυριά εκφράζει φόβο για απώλεια της κατοικίας τους εξ αιτίας των συσσωρευμένων υποχρεώσεων που ήδη έχουν και επιπρόσθετων επιβαρύνσεων που προκύπτουν (δανειακές, φορολογικές και άλλες).
19. Παρά τη διόγκωση του ιδιωτικού χρέους, η δυνατότητα ανταπόκρισης των νοικοκυριών στις φορολογικές τους υποχρεώσεις παρουσιάζει σημάδια βελτίωσης καθώς σε σχέση με το 2016 καταγράφεται μια μείωση 9 ποσοστιαίων μονάδων των νοικοκυριών που δηλώνει ότι δεν θα καταφέρει να ανταποκριθεί στις φορολογικές τους υποχρεώσεις (25% το 2017, από 34% στην έρευνα του 2016).

ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ- ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ

20. Παρά τη σχετική βελτίωση ορισμένων δεικτών κατανάλωσης, σε ευρείες ομάδες αγαθών και υπηρεσιών συνεχίζεται η πτωτική πορεία της εγχώριας ζήτησης. Σχετικά με τις τάσεις κατανάλωσης, μεγάλο τμήμα του πληθυσμού σημείωσε περικοπές στις δαπάνες ένδυσης- υπόδησης (61,3%), στις εξόδους (48,3%) στα είδη διατροφής (40,2%) και τα οικιακά είδη (40,1%), που συνδέεται με μεταβολή καταναλωτικών προτύπων στην κατανάλωση χαμηλότερης ποιότητας αγαθών.
21. Διευρύνεται ο αριθμός των νοικοκυριών που δήλωσε ότι αύξησε την ιδιωτική δαπάνη για τους την υγειονομική και

φαρμακευτική περίθαλψη (4η συνεχής χρονιά) και τη θέρμανση. Αυτό το εύρημα αναδεικνύει την ανάγκη άμεσης ενεργοποίησης του νεοσύστατου προγράμματος πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας στο σύνολο του πληθυσμού καθώς και την ανάκτηση της εμπιστοσύνης των πολιτών για τις δημόσιες δομές υγείας. Η τάση αυτή διεύρυνσης της ιδιωτικής δαπάνης για την εξασφάλιση αγαθών κοινωνικού χαρακτήρα (υγεία, θέρμανση) αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για την κοινωνική ευημερία εν γένει.

22. Το 47,8% των νοικοκυριών δήλωσε ότι ανέβαλλε ή καθυστέρησε να λάβει ιατρικές συμβουλές και θεραπείας λόγω οικονομικής αδυναμίας. Πάνω από 1 στα 3 νοικοκυριά έχει καθυστερήσει να επισκευάσει οικιακή ηλεκτρική συσκευή και να κάνει service στο αυτοκίνητο. Παράλληλα, πάνω από 1 στα 4 νοικοκυριά καθυστερεί να εξοφλήσει τα κοινόχρηστα. Βάσει των στατιστικών της ΕΛΣΤΑΤ, τα νοικοκυριά στα κατώτατα εισοδηματικά κλιμάκια έχουν αυξήσει τα έξοδα σε οικιακούς λογαριασμούς κατά 17%, και σε μεταφορές 25% από το 2009.

Ηλεκτρονικές πληρωμές νοικοκυριών

23. Αξιοσημείωτη αύξηση, σημείωσε η χρήση του πλαστικού χρήματος για την κάλυψη των υποχρεώσεων του νοικοκυριού. Τα στοιχεία της έρευνας δείχνουν θεαματική μεταβολή των τάσεων σχετικά με τις συναλλακτικές συμπεριφορές των καταναλωτών, καθώς πλέον το 77% των νοικοκυριών χρησιμοποιεί πλαστικό χρήμα και e-banking για αγορά αγαθών και πληρωμή λογαριασμών, ενώ το 22,8% προτιμά να πληρώνει μόνο με μετρητά (από 46,0% στην προηγούμενη μέτρηση). Η σημαντική αυτή μεταβολή στην καταναλωτική συμπεριφορά πιθανότατα

οφείλεται στην θεσμοθέτηση της υποχρεωτικής αποδοχής μέσω πληρωμής με κάρτα για την συντριπτική πλειοψηφία των επιχειρήσεων, στην σύνδεση των ηλεκτρονικών συναλλαγών με το χτίσιμο του αφορολόγητου και στην φορολοταρία. Σε κάθε περίπτωση είναι προφανές πως έχουν δημιουργηθεί όλες οι προϋποθέσεις για εξορθολογισμό ή και εξάλειψη ακόμα υπέρογκων τραπεζικών χρεώσεων και θα πρέπει να υπάρξει ένα πλαίσιο συμμόρφωσης των τραπεζών με τις οδηγίες της ΤτΕ για τη διευκόλυνση της μετάβασης στη νέα ψηφιακή εποχή για το σύνολο του πληθυσμού.

ΕΙΔΙΚΟ ΘΕΜΑ: ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ

24. Σχετικά με τις εισοδηματικές παρεμβάσεις στο σκέλος της κοινωνικής πολιτικής, οι πολίτες φαίνεται να επιδοκιμάζουν τις στοχευμένες εισοδηματικές ενισχύσεις σε ευπαθείς ομάδες πληθυσμού, όπως άνεργοι και χαμηλοσυνταξιούχοι. Το 37,2% υποστηρίζει ότι το κοινωνικό πλεόνασμα έπρεπε να διανεμηθεί σε αυτές τις κατηγορίες πολιτών. Παράλληλα, το 33,0% θεωρεί δίκαιη μια αναλογική μείωση του ΕΝΦΙΑ, ενώ το 9,6% αξιολογεί πιο σημαντική την αποπληρωμή των ληξιπρόθεσμων οφειλών του δημοσίου προς τους ιδιώτες.
25. Στο σκέλος της αξιολόγησης της φορολογικής πολιτικής, είναι σχεδόν καθολική η αντίληψη ότι για να πιάσουν τόπο οι φόροι θα πρέπει να τεθούν προτεραιότητες από την κυβέρνηση στον τομέα υγείας (73,2%), την εκπαίδευση (45,8%) και την τόνωση της απασχόλησης και των επενδύσεων (40,0%).

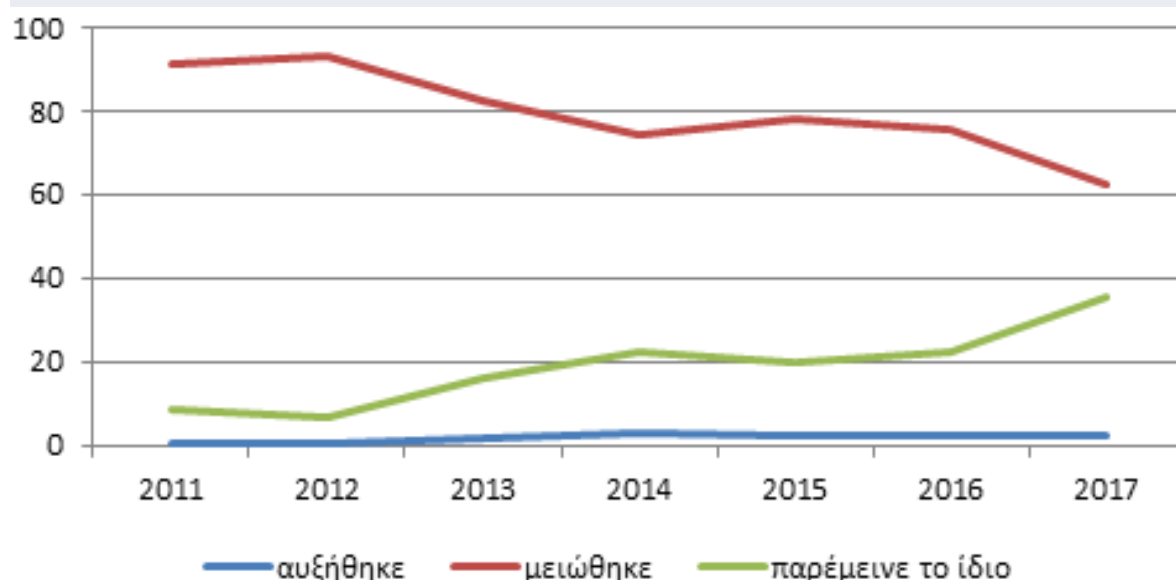
** Η ετήσια έρευνα που παρουσιάζεται διεξάγεται από το Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων της ΓΣΕΒΕΕ σε συνεργασία με την εταιρία MARC AE από το Δεκέμβριο του 2012. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε δείγμα 1.006 αντιπροσωπευτικά επιλεγμένων νοικοκυριών από όλη την Ελλάδα στο διάστημα 15 με 21 Νοεμβρίου 2017. Στόχος της έρευνας ήταν η καταγραφή των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης στο εισόδημα, τις δαπάνες και τις νέες καταναλωτικές συμπεριφορές των νοικοκυριών, που προκύπτουν εξαιτίας των οικονομικών δυσκολιών, καθώς και η αποτύπωση της στάσης σχετικά με την ποιότητα διαβίωσης και τις φορολογικές και άλλες οικονομικές υποχρεώσεις. Τα ευρήματα αυτής της έρευνας μπορούν να συγκριθούν με τα αντίστοιχα των προηγούμενων ερευνών.*

ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ- ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

- Οριακή βελτίωση παρατηρείται αναφορικά με την εισοδηματική κινητικότητα. Πάνω από 1 στα 3 νοικοκυριά (34,2%) δηλώνει ότι διαβιώνει με ετήσιο οικογενειακό εισόδημα που βρίσκεται στην κατώτερη εισοδηματική κλίμακα (έως 10,000€).
- Το 62,4% των νοικοκυριών παρουσίασε μείωση των εισοδημάτων το 2017 σε σχέση με το 2016 (διάγραμμα 1 & 2), αλλά και ένα αυξανόμενο ποσοστό (35,6% έναντι 22,2% στην έρευνα 2016) δηλώνει σταθεροποίηση της εισοδηματικής του κατάστασης. Η γενικότερη κάμψη που παρατηρείται στα εισοδήματα αντανακλάται και από τα ετήσια στοιχεία που δημοσιεύει το ΠΣ ΕΡΓΑΝΗ όπου για το 2017 ο μέσος ετήσιος μισθός ανήλθε στα 1021,13 € ελαφρώς χαμηλότερος σε σχέση με το 2016 όπου ήταν στα 1057,21€.

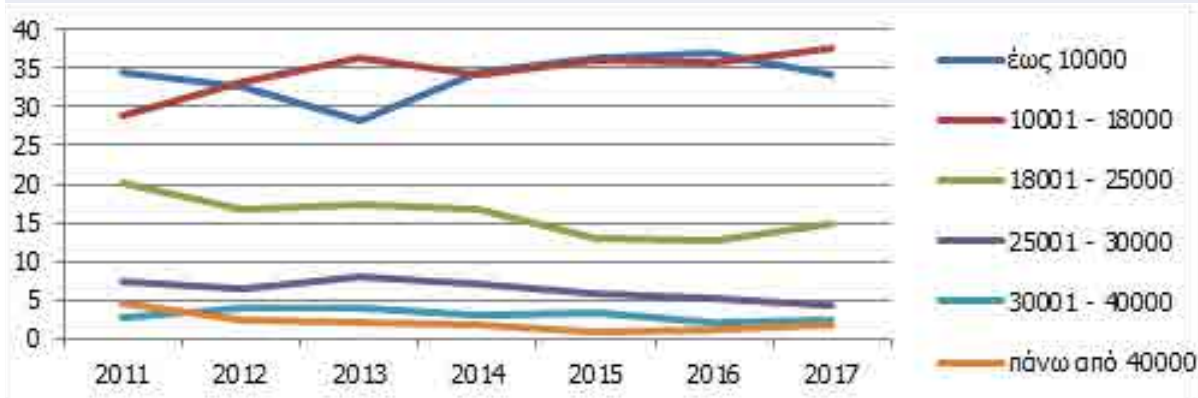
Διάγραμμα 1- Το εισόδημά σας το 2017 σε σχέση με την περσινή χρονιά το 2016:

Δεκέμβριος	2013	2014	2015	2016
αυξήθηκε	1,4	3,1	2,0	2,4
παρέμεινε το ίδιο	16,2	22,4	19,7	22,2
μειώθηκε	82,4	74,3	77,9	75,3
ΔΑ	-	-	-	0,1

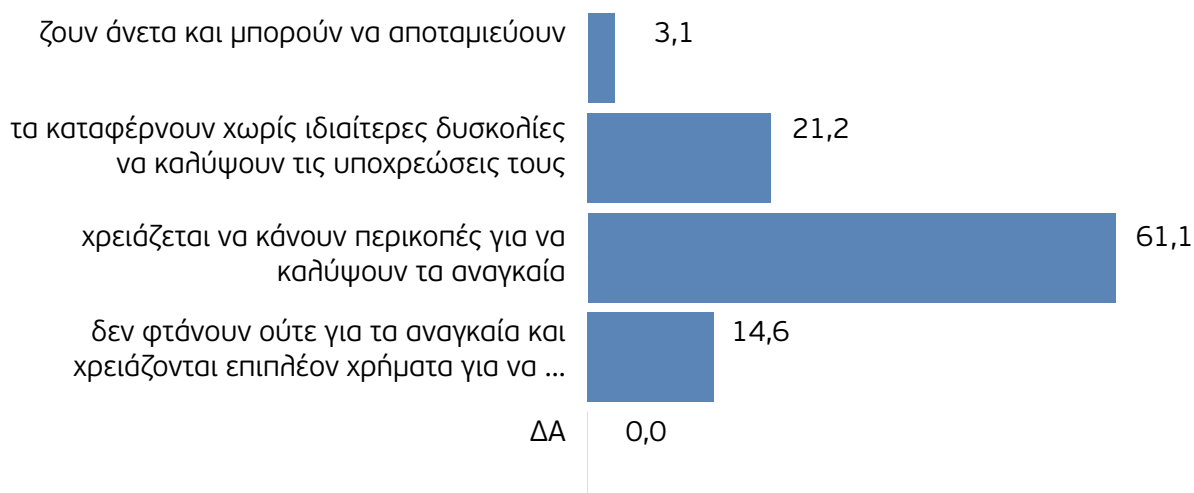
- Μια σχετικά σταθερή τάση διεύρυνσης της ανισότητας υπέρ των ανώτερων εισοδηματικών κλιμακίων καταγράφεται και σε αυτή την έρευνα (στην κατηγορία άνω των 30,000€ παρουσιάζεται αύξηση στο 14,1% του πληθυσμού). Ιδιαίτερα ευάλωτα είναι τα νοικοκυριά που έχουν ένα άνεργο στο νοικοκυριό. Επιπρόσθετα, είναι αξιοσημείωτο ότι μόνο το 3,1% του πληθυσμού καταφέρνει να αποταμιεύσει. Σε πρόσφατη μελέτη της Τράπεζας της Ελλάδος (Ιούλιος 2017), επισημαίνεται ότι τα ελληνικά νοικοκυριά έχουν απολέσει το 26% του εισοδήματος και το 37,5% της αξίας των περιουσιακών τους στοιχείων μετά την έναρξη της κρίσης.

Διάγραμμα 2- Εξέλιξη εισοδήματος νοικοκυριών 2012-2017 (σε εισοδηματικές κατηγορίες)

- Το 14,6% των νοικοκυριών δηλώνει ότι τα εισοδήματά του δεν επαρκούν για να καλύψουν ούτε τις βασικές τους ανάγκες (διάγραμμα 3), εύρημα που σχετίζεται με το ποσοστό ακραίας φτώχειας που σημειώνεται στη χώρα (το οποίο υπολογίζεται στο 40% του ενδιάμεσου εισοδήματος, ΕΛΣΤΑΤ). Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της Eurostat Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών), το κατώφλι σχετικής φτώχειας μειώθηκε από τις 7,178 στο 2010 στις 4,500€ το 2016, ένδειξη σημαντικής μείωσης των μεσαίων εισοδημάτων. Αν λαμβάναμε ως μέτρο σύγκρισης το κατώφλι φτώχειας του 2010, τότε περίπου το μισά νοικοκυριά θα θεωρούνταν σήμερα φτωχά (48%).

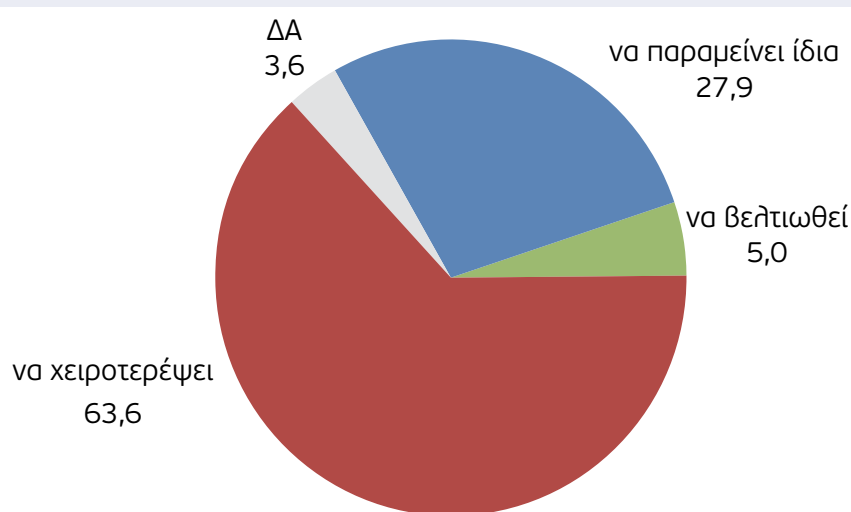
Διάγραμμα 3- Με το οικογενειακό εισόδημα που έχετε σήμερα, σε ποια κατηγορία οικογενειών θα λέγατε ότι ανήκετε; Σε αυτές που...

- Το φαινόμενο της εισοδηματικής επισφάλειας εμφανίζεται σταθερά υψηλό, καθώς στο ενδεχόμενο μιας έκτακτης ανάγκης πληρωμής 500€, το 16,3% δηλώνει ότι δεν θα μπορούσε να την πραγματοποιήσει, ενώ το 52,2% θα κάλυπτε αυτή τη δαπάνη με μεγάλη δυσκολία. Πάνω από 6 στα 10 νοικοκυριά (61,1%) αναγκάζονται να κάνουν περικοπές για να εξασφαλίσουν τα αναγκαία για την επιβίωση τους. Σημειώνεται ότι τα πολυμελή (άνω 5 στόμων) νοικοκυριά και τα νοικοκυριά με ανέργους αντιμετωπίζουν σοβαρότερο πρόβλημα κάλυψης των βασικών αναγκών.

- Οι προσδοκίες των νοικοκυριών για το νέο έτος παραμένουν αρνητικές, καθώς το 63.6% για το 2017 (73,5% για το 2016) αναμένει επιδείνωση της οικονομικής του κατάστασης (το 27,9% εκτιμά ότι θα παραμείνει σταθερή, ενώ μόνο το 5,1% αναμένει βελτίωση των οικονομικών του δυνατοτήτων διάγραμμα 4). Τούτο συναρτάται με τις προβολές των νοικοκυριών σχετικά με την ικανότητα τους να ανταποκριθούν στις τρέχουσες και μελλοντικές υποχρεώσεις, αλλά και τις χαμηλές προσδοκίες που σχετίζονται με τις προοπτικές βελτίωσης των οικονομικών του νοικοκυριού. Ενδεικτικό είναι το γεγονός ότι ολόένα και μεγαλύτερο τμήμα του πληθυσμού δηλώνει ότι θα μπορούσε να καλύψει τις βασικές ανάγκες του μήνα με λιγότερα από 1,000€ (34,3% το 2017 έναντι 26,9% το 2014).

Διάγραμμα 4- Προοπτικές εισοδηματικής βελτίωσης

Δεκέμβριος	2015	2016
Να παραμείνει ίδια	18,9	18,4
Να βελτιωθεί	5,1	5,1
Να χειροτερέψει	69,5	73,5
ΔΑ	6,5	3,0

- Η σύνταξη παραμένει η κυριότερη πηγή εισοδήματος για περισσότερα από τα μισά νοικοκυριά, παρά τις επί μέρους περικοπές (διάγραμμα 5). Μάλιστα, αν λάβουμε αθροιστικά τις απαντήσεις η σύνταξη αποτελεί την κυριότερη ή τη δεύτερη κυριότερη πηγή εισοδήματος για το 70% του πληθυσμού. Η σύνταξη συνεχίζει να λαμβάνει χαρακτηριστικά στοιχεία υποκατάστατου κοινωνικής προστασίας. Είναι χαρακτηριστικό ότι χωρίς τις κοινωνικές μεταβιβάσεις, ο δείκτης φτώχειας θα ανερχόταν στο 52,9% του πληθυσμού.
- Τα νοικοκυριά που δηλώνουν εισοδήματα από επιχειρηματική δραστηριότητα ως κύρια πηγή εισοδήματος παραμένουν σε πολύ χαμηλά ποσοστά 5,9%, που υποδηλώνει αδυναμία των ελληνικών εγχώριων νοικοκυριών να αναπτύσσουν βιώσιμες και κερδοφόρες επιχειρηματικές δραστηριότητες στο συγκεκριμένο οικονομικό περιβάλλον. Είναι προφανές ότι για μια μεγάλη μερίδα νοικοκυριών, η έναρξη επιχειρηματικής δραστηριότητας λειτουργεί ως συμπληρωματικό εργαλείο εισοδηματικής ενίσχυσης (εν είδει επιδόματος). Η μερική αύξηση του μεριδίου μισθών (39%) συνδέεται με τη σχετική αύξηση της μισθωτής απασχόλησης και τη μετατροπή ορισμένων συμβάσεων έργου σε εξαρτημένη εργασία.

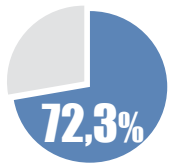
Απασχόληση - Ανεργία

3 στους **4**
ανέργους

βρίσκεται σε κατάσταση μακροχρόνιας ανεργίας

1 στα **5**
νοικοκυριά

έχουν ένα μέλος που πληρώνεται **λιγότερα** χρήματα από **586 €**

των νέων σκέφτεται σοβαρά να μεταναστεύσει στο εξωτερικό για να βρει εργασία

Οικονομική κατάσταση νοικοκυριών

50,9%

δηλώνει τη σύνταξη ως κύρια πηγή εισοδήματος

Ικανότητα πραγματοποίησης πληρωμής για κάλυψη έκτακτης ανάγκης ύψους **500 €**

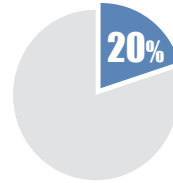
15,8%
ΟΧΙ

51,4%
με μεγάλη δυσκολία

Οικονομικές υποχρεώσεις

μειούμενος αλλά υψηλός ο αριθμός των νοικοκυριών που δεν μπορεί να καλύψει τις φορολογικές του υποχρεώσεις

των νοικοκυριών εκφράζει φόβο για απώλεια της κατοικίας του λόγω υποχρεώσεων

37%

Συμφωνεί με τη διάθεση του κοινωνικού μερίσματος σε άνεργους και χαμηλοσυνταξιούχους

33%

Θεωρεί δίκαιη την αναλογική μείωση του ΕΝΦΙΑ

Προτεραιότητες στην κατανομή των φορολογικών εσόδων

Υγεία

73,2%

Εκπαίδευση

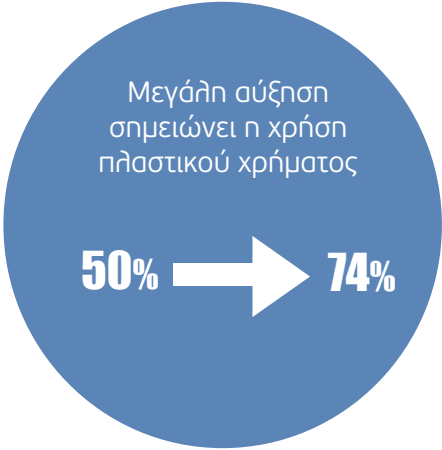
45,8%

Απασχόληση - Επενδύσεις

40%

Σταθεροποίηση της οικονομίας και της κατανάλωσης με χαμηλές προσδοκίες για το μέλλον

Κατανάλωση - Ποιότητα ζωής

Λόγω οικονομικής αδυναμίας τα νοικοκυριά καθυστερούν

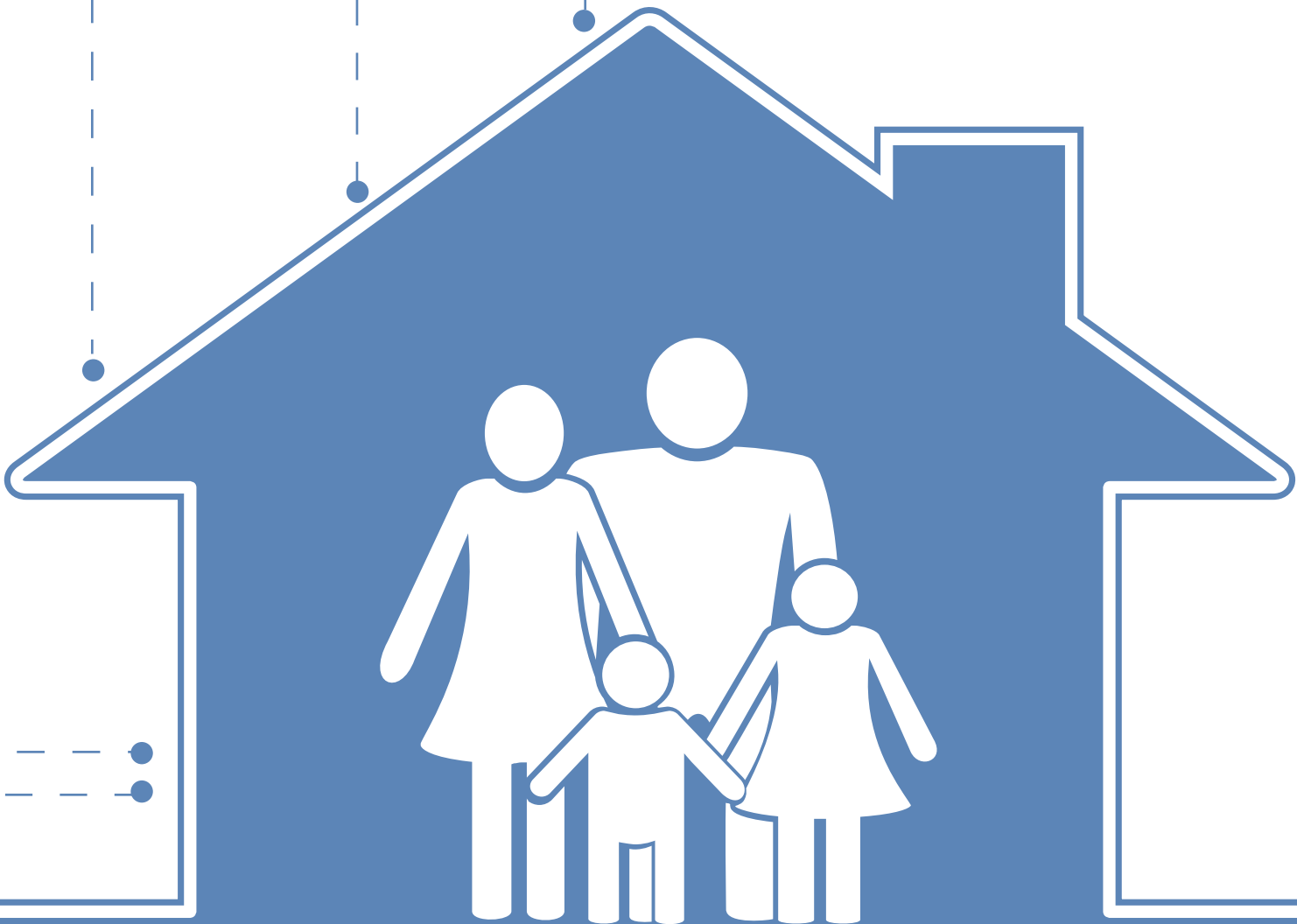

να λάβουν ιατρική συμβουλή

να κάνουν service στο αυτοκίνητο

Διεύρυνση νοικοκυριών που δηλώνουν αύξηση δαπάνης για υγεία και θέρμανση

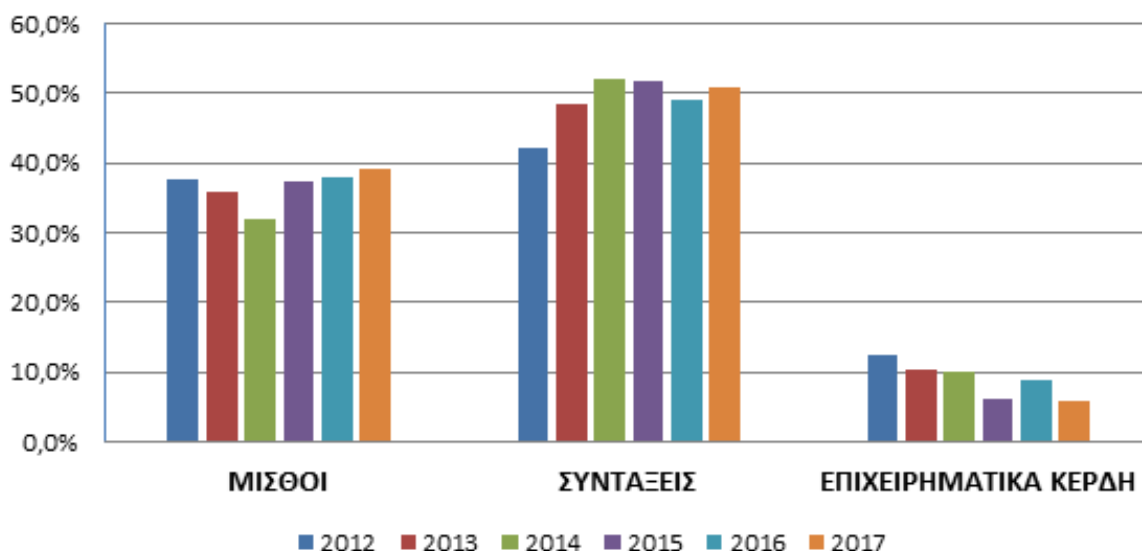
ΕΤΗΣΙΑ ΕΡΕΥΝΑ
ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

«ΕΙΣΟΔΗΜΑ - ΔΑΠΑΝΕΣ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ»

Διάγραμμα 5- Βασική πηγή εισοδήματος

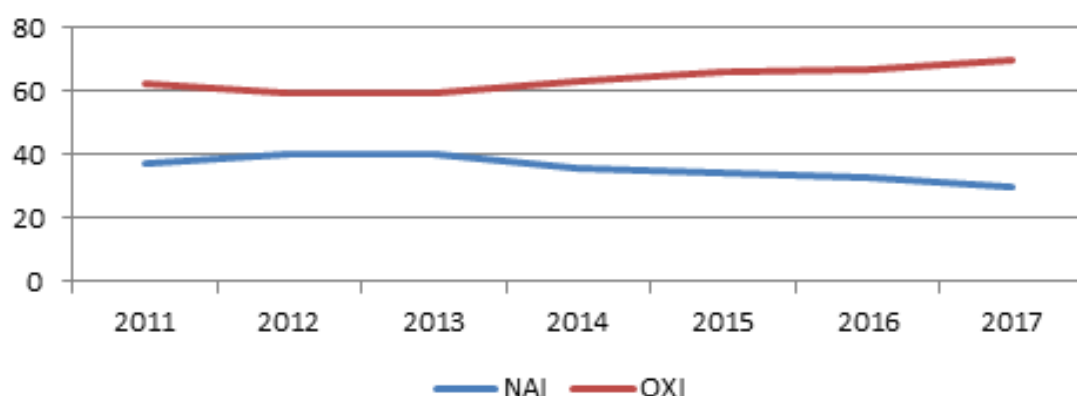
ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ 2012-2017, ΙΜΕ-ΓΣΕΒΕΕ

ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ-ΑΝΕΡΓΙΑ

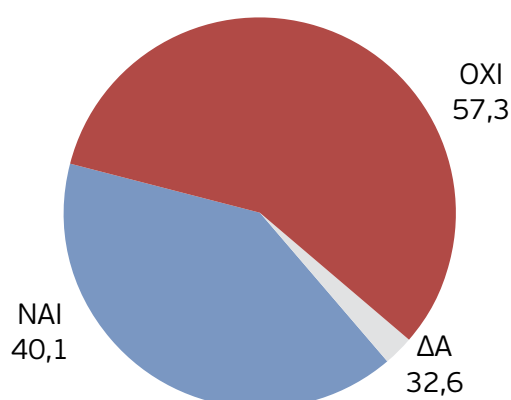
- Το 29,9% των νοικοκυριών, δηλαδή περίπου 1 εκ. νοικοκυριά έχουν στην οικογένεια ένα τουλάχιστο άτομο σε ανεργία (διάγραμμα 6). Το ποσοστό της μακροχρόνιας ανεργίας ανέρχεται στο 83,5% του συνολικού αριθμού των ανέργων. Στο σύνολο των ανέργων μελών των νοικοκυριών, το ποσοστό που λαμβάνει επίδομα ανεργίας περιορίζεται στο 7,3% (το χαμηλότερο από την πρώτη μέτρηση).
- Περισσότεροι από 1 εκ. πολίτες βρίσκονται ακάλυπτοι για τον κίνδυνο της ανεργίας, γεγονός που επιβεβαιώνει την ανάγκη διαμόρφωσης ενός ελάχιστου πλαισίου κοινωνικής προστασίας που θα συνδυάζει οικονομική- κοινωνική στήριξη και παροχές σε είδος, με σκοπό την επανένταξη στην αγορά εργασίας και όχι την περιθωριοποίηση. Είναι χαρακτηριστικό ότι σύμφωνα με τα στοιχεία της έρευνας σχεδόν 3 στους 4 ανέργους βρίσκονται σε κατάσταση μακροχρόνιας ανεργίας, γεγονός που απειλεί με απαξίωση τον παραγωγικό ιστό και το ανθρώπινο κεφάλαιο της χώρας.

Διάγραμμα 6- Έχετε κάποιο άνεργο μέλος στο νοικοκυριό σας; (Που να μην εργάζεται και να ψάχνει για δουλειά)

- Η οικονομική περιθωριοποίηση δεν αφορά μόνο τον άνεργο πληθυσμό αλλά και ομάδες εργαζόμενων. Περισσότερα από 1 στα 5 νοικοκυριά (21,5%) έχουν ένα μέλος στην οικογένεια που εργάζεται για λιγότερα χρήματα από τον επίσημα καθορισμένο κατώτατο μισθό των 586€ (490,00€ καθαρή αμοιβή).
- Το φαινόμενο της οικονομικής μετανάστευσης λαμβάνει χαρακτηριστικά παγίωσης, καθώς το 9,0% των νοικοκυριών δηλώνει ότι είχε ένα τουλάχιστο μέλος που μετανάστευσε στο εξωτερικό για να βρει εργασία (τούτο συνδέεται με μεταβολή των όρων διαβίωσης για πάνω από 400,000 οικογένειες). Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία των στατιστικών αρχών, υπάρχει η εκτίμηση της μετανάστευσης περισσότερων από 710,000 Ελλήνων πολιτών από την απαρχή της κρίσης (2010-2016, διάγραμμα 8).

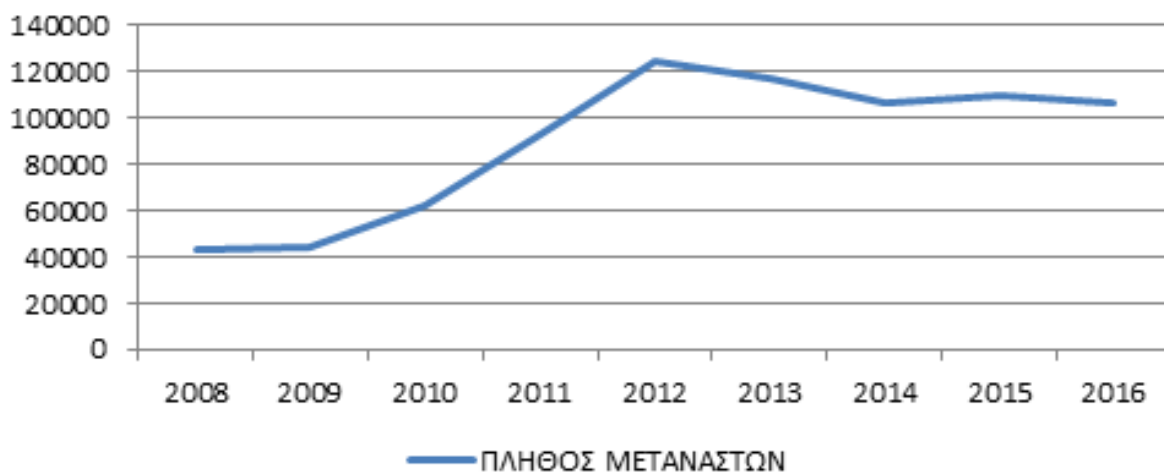
Διάγραμμα 7- Δυνητική οικονομική μετανάστευση (αν είχατε την ευκαιρία, θα μεταναστεύατε στο εξωτερικό για εργασία;

	Ηλικία αρχηγού του νοικοκυριού			
	18-34	35-49	50-64	65+
Ναι	72,3	54,3	40,5	19,3
Όχι	25,5	43,7	57,7	76,4
ΔΑ	2,2	2,0	1,8	4,3

- Ανησυχητική θεωρείται η τάση συνέχισης του φαινομένου, καθώς το μεταναστευτικό ρεύμα δε φαίνεται να υποχωρεί σύμφωνα και με τα επίσημα στατιστικά στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ (διάγραμμα 8). Το 40,1% των νοικοκυριών θα εξέταζε σοβαρά το ενδεχόμενο να μεταναστεύσει στο εξωτερικό, αν υπήρχαν οι προϋποθέσεις για εύρεση εργασίας. Στις νεότερες ηλικίες 18-34 ετών, το ποσοστό αυτό ανέρχεται στο 72,3%. Είναι χαρακτηριστικό ότι τα ευπορότερα και πιο μορφωμένα στρώματα της κοινωνίας, δηλαδή όσοι έχουν σωρεύσει υλικό και ανθρώπινο κεφάλαιο στη χώρα μας θεωρούν πιο πιθανό το ενδεχόμενο να μεταναστεύσουν.

Διάγραμμα 8- Εκροές οικονομικών μεταναστών (από Ελλάδα προς εξωτερικό)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ – Επεξεργασία ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

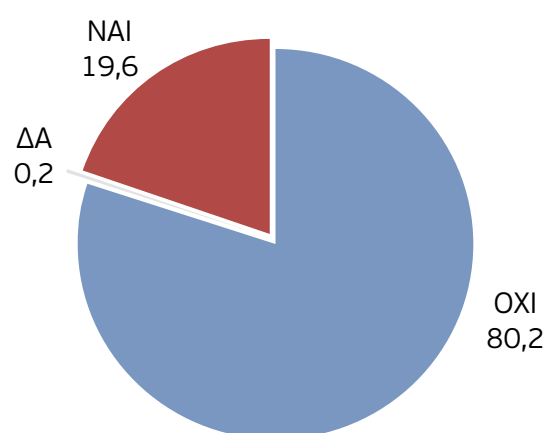
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ

- Το 19,6% των νοικοκυριών έχει ληξιπρόθεσμες οφειλές προς την εφορία (διάγραμμα 9α), ενώ το 55,6% αυτών των οφειλετών έχει υπαχθεί σε κάποιου είδους ρύθμιση, ένδειξη ότι το μεγαλύτερο μέρος των οφειλετών βρίσκεται σε μια πάγια αδυναμία εξυπηρέτησης οφειλών και αναζητά λύσεις παρατείνοντας τους χρόνους αποπληρωμής. Καθώς οι ρυθμίσεις που θεσπίστηκαν για τα νοικοκυριά το 2015 πλέον δεν είναι σε ισχύ, αναμένεται να διευρυνθεί ο κύκλος των πολιτών που έχουν ληξιπρόθεσμες οφειλές. Ήδη στο τέλος του 2017, οι ληξιπρόθεσμες οφειλές νοικοκυριών προς το δημόσιο ξεπέρασαν τα 100 δις (από 89 δις το 2016, στοιχεία ΑΑΔΕ). Τα τελευταία χρόνια, πάνω από 185,000 νοικοκυριά έχουν υποστεί δέσμευση/ ή κατάσχεση περιουσιακών στοιχείων, ενώ σύμφωνα με την ΑΑΔΕ αναμένεται να ληφθούν μέτρα αναγκαστικής είσπραξης για πάνω από 1 εκ. οφειλέτες. Ο αριθμός αναμένεται να αυξηθεί, καθώς το επόμενο διάστημα θα αυστηροποιηθεί το πλαίσιο εφαρμογής των ηλεκτρονικών πλειστηριασμών.
- Το 31,1% (από 27,3% το Δεκέμβριο 2016) των νοικοκυριών με δανειακές υποχρεώσεις έχει ληξιπρόθεσμες οφειλές προς τις τράπεζες (αφορά περίπου 450,000 νοικοκυριά). Πολύ εντονότερα εκδηλώνεται το πρόβλημα στα φτωχότερα και μονομελή νοικοκυριά (με ποσοστά άνω του 40%).

- 1 στα 4 νοικοκυριά εκτιμά ότι δεν θα μπορέσει να ανταποκριθεί στις φορολογικές υποχρεώσεις το επόμενο έτος (διάγραμμα 9β), και επιπρόσθετα το 14,8% των νοικοκυριών με ιδιόκτητο ακίνητο δηλώνει ότι αδυνατεί να πληρώσει τους φόρους για τα ακίνητα που διαθέτει (ΕΝΦΙΑ). Το 20,2% των ιδιοκτητών είναι διπλά υπόχρεοι για το ακίνητό τους: παράλληλα με την καταβολή ΕΝΦΙΑ πρέπει να καταβάλλουν και τις δόσεις του στεγαστικού δανείου.

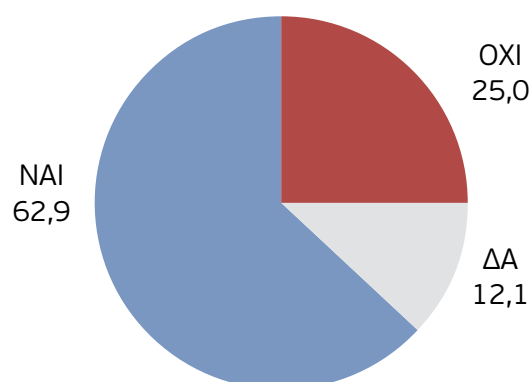
Διάγραμμα 9α

Εσείς ή κάποιο άλλο μέλος του νοικοκυριού σας έχετε ληξιπρόθεσμες οφειλές στην εφορία;

Διάγραμμα 9β

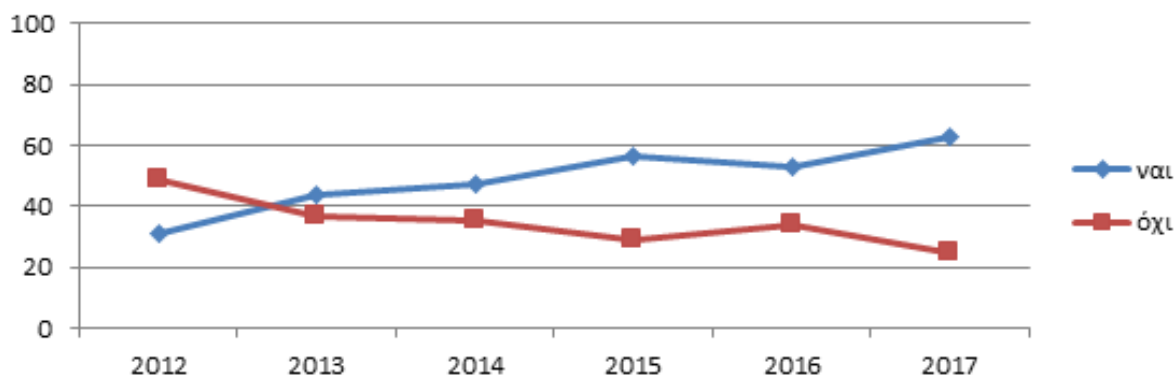
Εκτιμάτε ότι το επόμενο έτος θα μπορέσετε να ανταποκριθείτε στις φορολογικές σας υποχρεώσεις;

- Παρά τη διόγκωση του ιδιωτικού χρέους, η δυνατότητα ανταπόκρισης των νοικοκυριών στις φορολογικές τους υποχρεώσεις παρουσιάζει σημάδια βελτίωσης (διάγραμμα 9γ) καθώς σε σχέση με το 2016 καταγράφεται μια μείωση 9 μονάδων του ποσοστού των νοικοκυριών που δηλώνουν ότι δεν θα καταφέρουν να ανταποκριθούν στις φορολογικές τους υποχρεώσεις (25% το 2017, από 34% στην έρευνα του 2016) ενώ είναι καταφανέστατα χαμηλότερο σε σχέση με το 2012 όπου τα μισά περίπου νοικοκυριά δήλωναν ότι δεν θα μπορούσαν να ανταποκριθούν στις φορολογικές τους υποχρεώσεις (49%).

Διάγραμμα 9γ

Εκτιμάτε ότι το επόμενο έτος θα μπορέσετε να ανταποκριθείτε στις φορολογικές σας υποχρεώσεις;

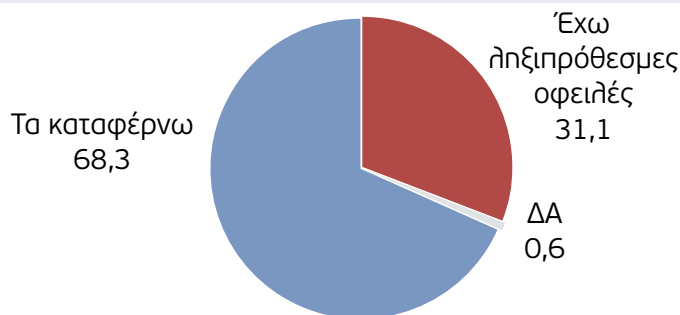

- Το 32,2 % εκτιμά ότι δεν θα μπορέσει να ανταποκριθεί στις δανειακές του υποχρεώσεις το επόμενο έτος. 1 στα 5 (21%) νοικοκυριά που διαμένουν σε ιδιόκτητο σπίτι έχουν στεγαστικό δάνειο, ενώ το 35,8% εξ αυτών των οφειλητών έχει καθυστερημένες οφειλές. Το συνολικό ύψος των δανείων των νοικοκυριών ανέρχεται, με βάση στοιχεία της ΤτΕ σε 89,7 δις. Τα 64,1 δις αφορούν στεγαστικά δάνεια και τα 25,6% καταναλωτικά δάνεια. Τα μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα των νοικοκυριών ανέρχονται στο 46,1%.

Διάγραμμα 10α

Καταφέρνετε να εξυπηρετείτε εγκαίρως τις δόσεις σας ή έχετε ληξιπρόθεσμες οφειλές;

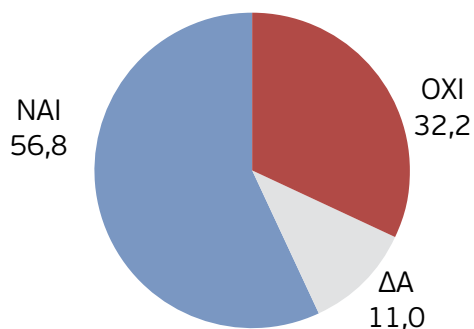
-Βάση: όσοι έχουν οικονομικές υποχρεώσεις προς τράπεζες-

Διάγραμμα 10β

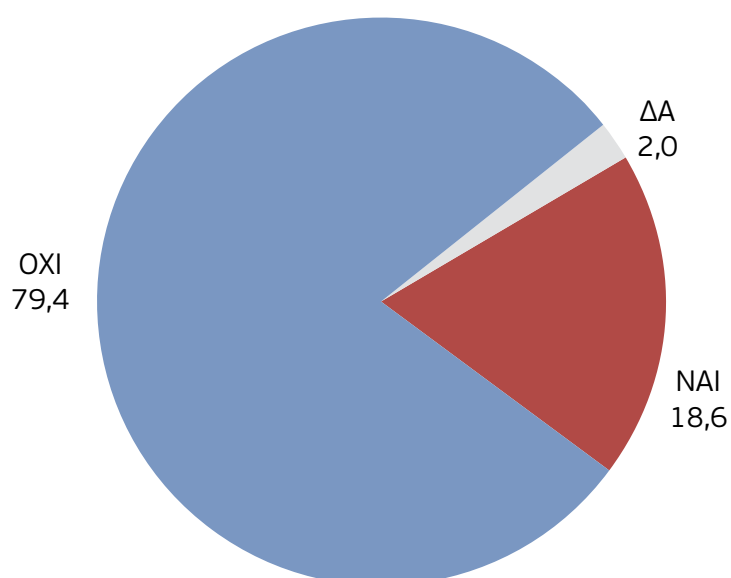
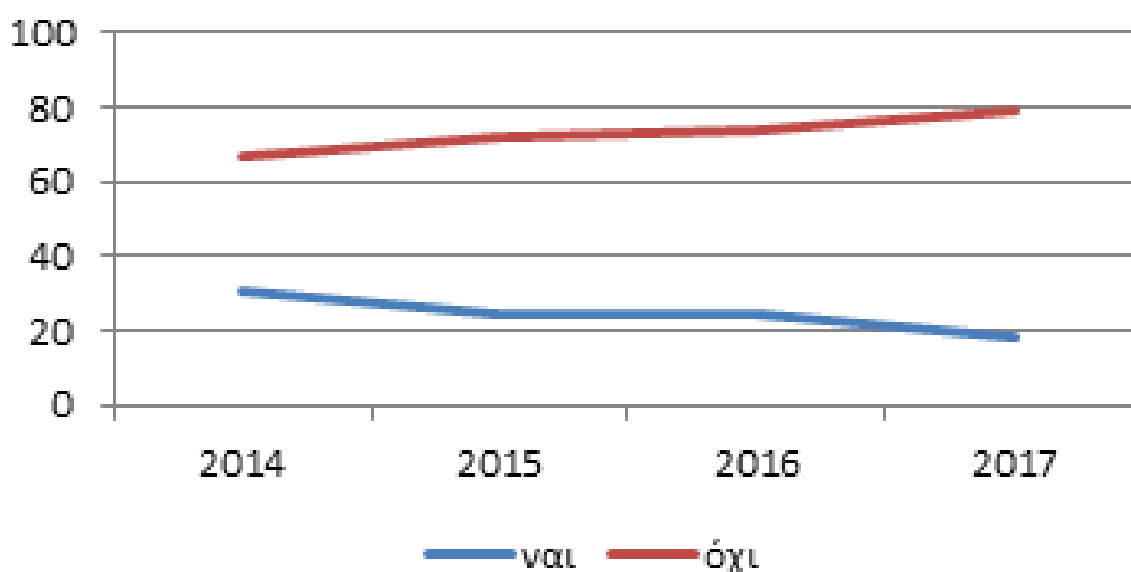
Εκτιμάτε ότι το επόμενο έτος θα μπορέσετε να ανταποκριθείτε στις τραπεζικές σας υποχρεώσεις;

-Βάση: όσοι έχουν οικονομικές υποχρεώσεις προς τράπεζες-

- Από τα στοιχεία της έρευνας, προκύπτει ότι οι τράπεζες έχουν προχωρήσει σε ρυθμίσεις στο 48,3% των στεγαστικών δανείων (αυξημένο ποσοστό από το 40% το 2016). Ωστόσο, 1 στα 5 (18,6%) νοικοκυριά εκφράζουν φόβο για απώλεια της κατοικίας τους εξ αιτίας των συσσωρευμένων υποχρεώσεων που ήδη έχουν και επιπρόσθετων επιβαρύνσεων που προκύπτουν (δανειακές, φορολογικές και άλλες). Η ρύθμιση για την εξωδικαστική επίλυση ιδιωτικών χρεών θα πρέπει να περιλάβει και όλες εκείνες τις περιπτώσεις νοικοκυριών/ επαγγελματιών που υποθήκευσαν προσωπική περιουσία για επαγγελματικούς λόγους, διέκοψαν το επάγγελμα ή και συνταξιοδοτήθηκαν. Αξίζει τέλος να σημειωθεί ότι ο δείκτης ανησυχίας απώλειας ακινήτου βαίνει μειούμενος σε σχέση με τις έρευνες των προηγούμενων ετών (Διάγραμμα 11).

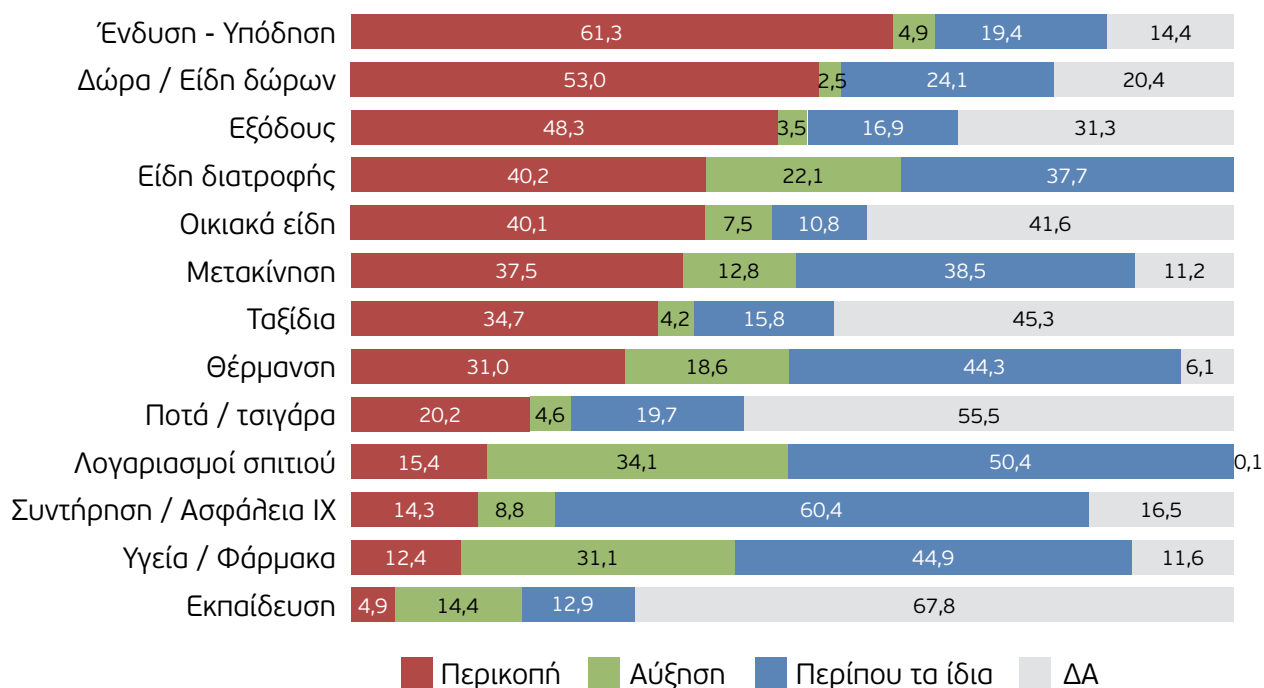
Διάγραμμα 11- Δείκτης ανησυχίας απώλειας ακινήτου

ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΕΣ ΤΑΣΕΙΣ- ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ

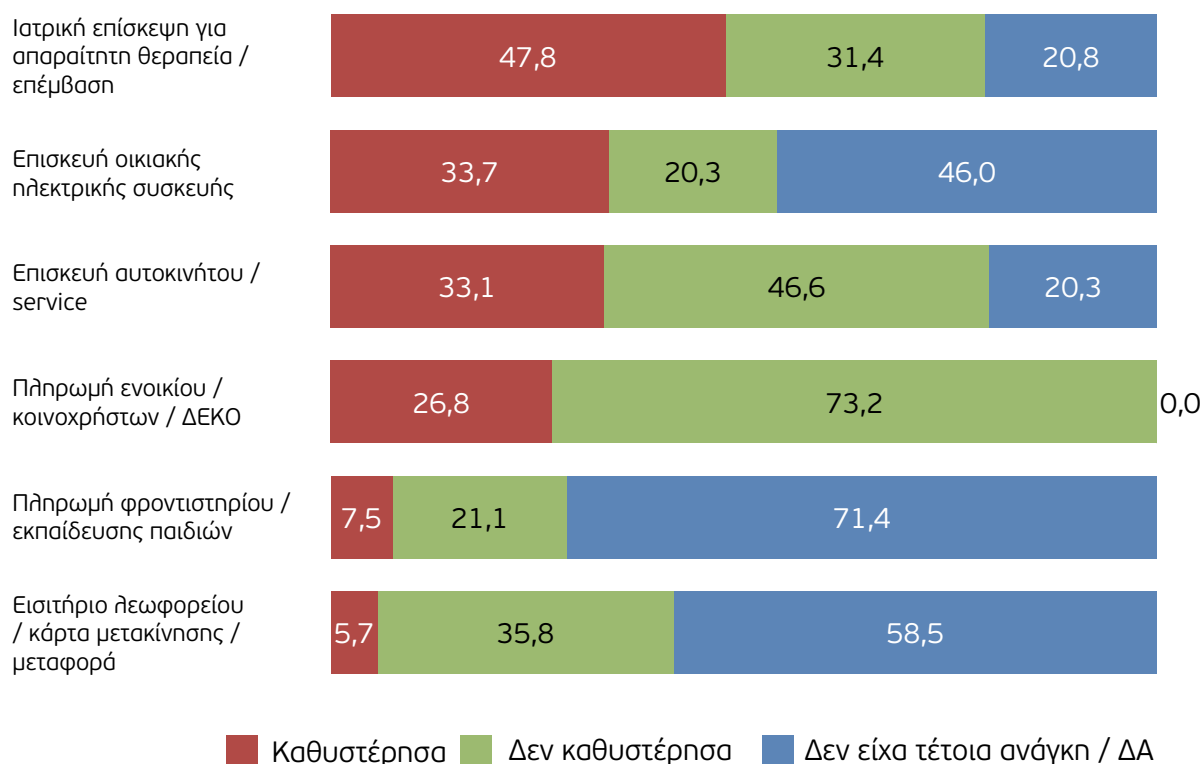
- ▶ Παρά τη σχετική βελτίωση ορισμένων δεικτών κατανάλωσης, σε ευρείες ομάδες αγαθών και υπηρεσιών συνεχίζεται η πτωτική πορεία της εγχώριας ζήτησης. Σχετικά με τις τάσεις κατανάλωσης, μεγάλο τμήμα του πληθυσμού σημείωσε περικοπές στις δαπάνες ένδυσης-υπόδησης (61,3%), στις εξόδους (48,3%) στα είδη διατροφής (40,2%) και τα οικιακά είδη (40,1%), που συνδέεται με μεταβολή καταναλωτικών προτύπων στην κατανάλωση χαμηλότερης ποιότητας αγαθών (διάγραμμα 12).

Διάγραμμα 12- Καταναλωτική συμπεριφορά (εξέλιξη δαπάνης νοικοκυριών 2017, σύγκριση με 2016)

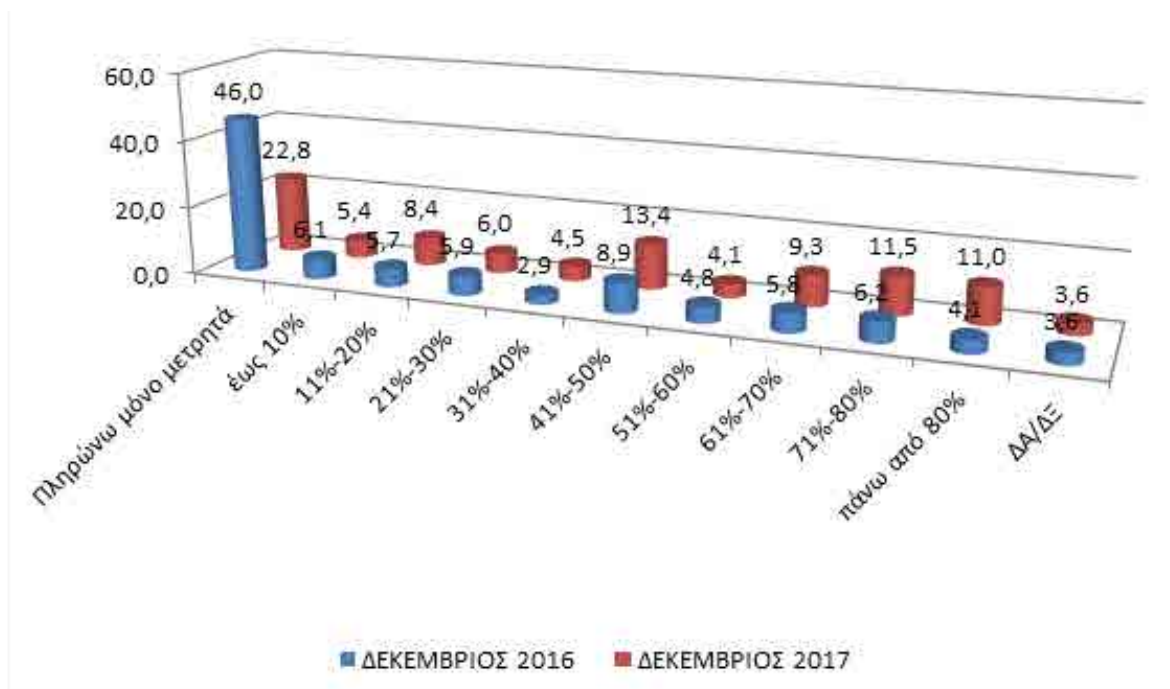
- ▶ Διευρύνεται ο αριθμός νοικοκυριών που δήλωσε ότι αύξησε την ιδιωτική δαπάνη για την υγειονομική και φαρμακευτική περίθαλψη (4η συνεχής χρονιά) και τη θέρμανση. Αυτό το εύρημα αναδεικνύει την ανάγκη άμεσης ενεργοποίησης του νεοσύστατου προγράμματος πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας στο σύνολο του πληθυσμού καθώς και την ανάκτηση της εμπιστοσύνης των πολιτών για τις δημόσιες δομές υγείας. Η τάση αυτή διεύρυνσης της ιδιωτικής δαπάνης για την εξασφάλιση αγαθών κοινωνικού χαρακτήρα (υγεία, θέρμανση) αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για την κοινωνική ευημερία εν γένει.
- ▶ Το 47,8% των νοικοκυριών δήλωσε ότι ανέβαλλε ή καθυστέρησε να λάβει ιατρικές συμβουλές και θεραπεία λόγω οικονομικής αδυναμίας (διάγραμμα 13). Πάνω από 1 στα 3 νοικοκυριά έχει καθυστερήσει να επισκευάσει οικιακή ηλεκτρική συσκευή και να κάνει service στο αυτοκίνητο. Παράλληλα, πάνω από 1 στα 4 νοικοκυριά καθυστερεί να εξοφλήσει τα κοινόχρηστα. Βάσει των στατιστικών της ΕΛΣΤΑΤ, τα νοικοκυριά στα κατώτατα εισοδηματικά κλιμάκια έχουν αυξήσει τα έξοδα σε οικιακούς λογαριασμούς κατά 17%, και σε μεταφορές 25% από το 2009.

Διάγραμμα 13- Καθυστέρηση στην κάλυψη βασικών αναγκών

- Αξιοσημείωτη αύξηση, σημείωσε η χρήση του πλαστικού χρήματος για την κάλυψη των υποχρεώσεων του νοικοκυριού (διάγραμμα 14). Τα στοιχεία της έρευνας δείχνουν θεαματική μεταβολή των τάσεων σχετικά με τις συναλλακτικές συμπεριφορές των καταναλωτών, καθώς πλέον το 74% των νοικοκυριών χρησιμοποιεί πλαστικό χρήμα και e-banking για αγορά αγαθών και πληρωμή λογαριασμών, ενώ το 22,8% προτιμά να πληρώνει μόνο με μετρητά (από 46,0% στην προηγούμενη μέτρηση). Η σημαντική αυτή μεταβολή στην καταναλωτική συμπεριφορά πιθανότατα οφείλεται στην θεσμοθέτηση της υποχρεωτικής αποδοχής μέσων πληρωμής με κάρτα για την συντριπτική πλειοψηφία των επιχειρήσεων, στην σύνδεση των ηλεκτρονικών συναλλαγών με το χτίσιμο του αφορολόγητου και στην φορολοταρία. Σε κάθε περίπτωση είναι προφανές πως έχουν δημιουργηθεί όλες οι προϋποθέσεις για εξορθολογισμό ή και εξάλειψη ακόμα υπέρογκων τραπεζικών χρεώσεων και θα πρέπει να υπάρξει ένα πλαίσιο συμμόρφωσης των τραπεζών με τις οδηγίες της ΤτΕ για τη διευκόλυνση της μετάβασης στη νέα ψηφιακή εποχή για το σύνολο του πληθυσμού.

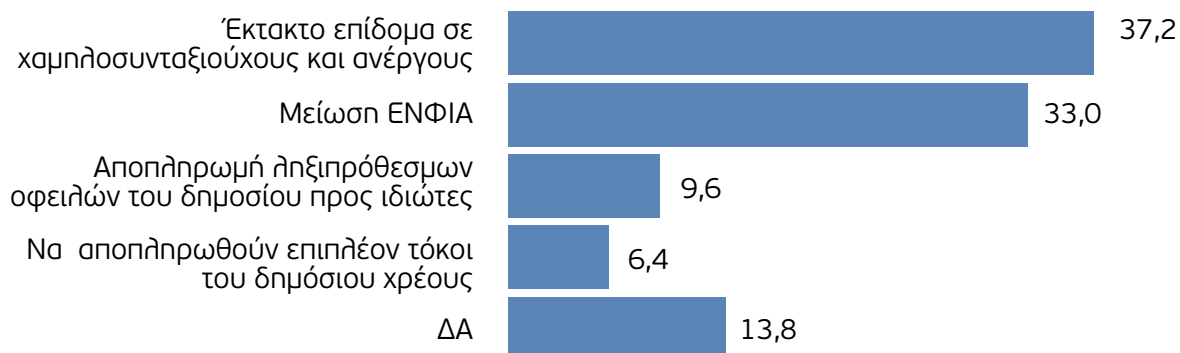
Διάγραμμα 14- Τι ποσοστό των μηνιαίων εξόδων σας (αγορές, υποχρεώσεις κλπ) πληρώνετε με κάρτα ή μέσω web banking (κατά προσέγγιση) ;

ΕΙΔΙΚΟ ΘΕΜΑ: ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ

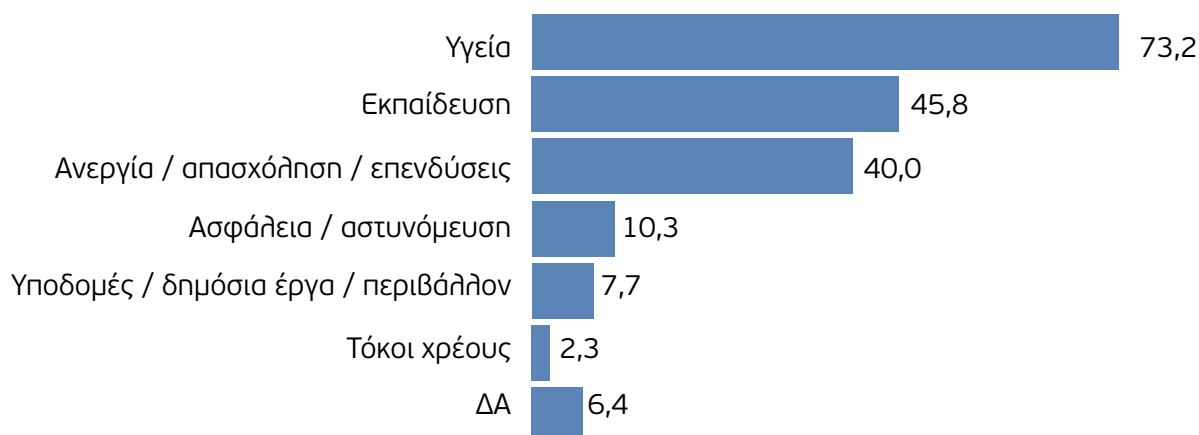
- Σχετικά με τις εισοδηματικές παρεμβάσεις στο σκέλος της κοινωνικής πολιτικής, οι πολίτες φαίνεται να επιδοκιμάζουν τις στοχευμένες εισοδηματικές ενισχύσεις σε ευπαθείς ομάδες πληθυσμού, όπως άνεργοι και χαμηλοσυνταξιούχοι (διάγραμμα 15). Το 37,2% υποστηρίζει ότι το κοινωνικό πλεόνασμα έπρεπε να διανεμηθεί σε αυτές τις κατηγορίες πολιτών. Παράλληλα, το 33,0% θεωρεί δίκαιη μια αναλογική μείωση του ΕΝΦΙΑ, ενώ το 9,6% αξιολογεί πιο σημαντική την αποπληρωμή των ληξιπρόθεσμων οφειλών του δημοσίου προς τους ιδιώτες.

Διάγραμμα 15- Ποιος θεωρείτε ότι θα ήταν ο πιο σωστός τρόπος καταβολής του κοινωνικού πλεονάσματος μερίσματος;

- Στο σκέλος της αξιολόγησης της φορολογικής πολιτικής (διάγραμμα 16), φαίνεται να αποτελεί ευρύ αίτημα της κοινωνίας ότι για να λειτουργήσουν αποδοτικά οι φόροι («να πιάσουν τόπο»), θα πρέπει να τεθούν προτεραιότητες από την κυβέρνηση στον τομέα υγείας (73,2%), την εκπαίδευση (45,8%) και την τόνωση της απασχόλησης και των επενδύσεων (40,0%).

Διάγραμμα 16- Ποιοι τομείς κατά τη γνώμη σας, πρέπει να αποτελέσουν προτεραιότητα για την πολιτεία για να πιάσουν τόπο οι φόροι που πληρώνετε; (έως 2 επιλογές)

Τίτλος: ΕΤΗΣΙΑ ΕΡΕΥΝΑ "Εισόδημα - δαπάνες νοικοκυριών"
Έρευνα ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ- Δεκέμβριος 2017

Συντάκτες: ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Εκδότης: ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Ημερομηνία Έκδοσης: Ιανουάριος 2018

Επιτρέπεται η αναστύπωση, η αναπαραγωγή, η μετάφραση, η αντιγραφή, μερική ή ολική, η φωτοτύπηση, η φωτογράφιση, κτλ του τρόπου έκθεσης της περιεχόμενης ύλης, όπως και η παρουσίαση και προβολή του από οποιοδήποτε οπτικοακουστικό και μαγνητικό μέσο με την προϋπόθεση ότι θα παρουσιάζονται ή θα αναφέρεται ο εκδότης και τα ονόματα των συντακτών του παρόντος εγχειριδίου.